

Lausunto
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle
(MmV@eduskunta.fi)

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI ELINTARVIKEMARKKINALAIN, OIKEUDENKÄYNNISTÄ MARKKINAOIKEUDESSA ANNETUN LAIN 1 LUVUN 2 JA 6 §:N SEKÄ SAKON TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA ANNETUN LAIN 1 §:N MUUTTAMISESTA

Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt elintarvikemarkkinavaltuutetulta lausuntoa otsikkoasiassa. Elintarvikemarkkinavaltuutettu lausuu asiassa kunnioittavasti seuraavaa. Elintarvikemarkkinavaltuutettu on antanut asiasta valmisteluvaiheessa lausunnon 1.6.2020, minkä lisäksi valtuutettu on esittänyt lisähuomioita erityisesti seuraamuksista ja menettelyllisistä kysymyksistä valmistelun ja jatkovalmistelun aikana. Elintarvikemarkkinavaltuutettu tukee hallituksen esitystä kauppatapadirektiivin täytäntöönpanon edellyttämiltä osin, mutta kiinnittää huomiota muutamiin yksityiskohtiin hallituksen esityksessä.

Käytännössä elintarvikelain muutoksessa on kyse uudesta laista, sillä voimassa olevasta laista jää jäljelle vain muutamia säännöksiä. Uusien direktiivistä tulevien säännösten täytäntöönpano nykylakiin johtaa vaikeaselkoiseen säännösviidakkoon. Etenkin erilaiset menettelyt asioiden tutkinnassa, niihin kiinteästi liittyvät tuomioistuinprosessit eri hallintotuomioistuimissa sekä yleisissä tuomioistuimissa asettavat poikkeuksellisia juridisia erityisvaatimuksia ja haasteita elintarvikemarkkinavaltuutetulle. Vaikeaselkoisuuden ja moniulotteisten prosessien voidaan katsoa lisäävän hallinnollista taakkaa sekä valtuutetulle että elintarvikeketjun toimijoille.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu vastustaa hallituksen esitystä siltä osin kuin siinä esitetään muutosta voimassa olevaan lakiin koskien elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksia. Kyseisen muutosehdotuksen mukaan valtuutetulta ei enää jatkossa edellytettäisi ylempää oikeustieteellistä korkeakoulututkintoa. Ehdotuksen niukoissa perusteluissa muutosta on perusteltu nykyisen valtuutetun rekrytointiprosessissa saaduilla kokemuksilla kelpoisuusvaatimukset täyttävien hakijoiden vähäisyydestä.

Lain mukaan valtuutetun toimivaltaan kuuluu mahdollisuus antaa huomautuksia ja julkisia varoituksia. Lisäksi valtuutettu voi avustaa liikesalaisuusasioissa oikeudessa sekä panna vireille kieltoa ja uhkasakon määräämistä koskevan asian markkinaoikeudessa. Näistä toimista päättäminen on säädetty laissa nimenomaan valtuutetun tehtäväksi. Nämä tehtävät ovat luonteeltaan ja laadultaan juridista koulutusta edellyttäviä.

Kauppatapadirektiivi vahvistaa huomattavasti elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivaltuuksia. Jäsenvaltioilta direktiivi edellyttää sen varmistamista, että kansallisilla valvontaviranomaisilla on kaikki tarvittavat resurssit ja asiantuntemus tehtäviensä hoitamiseksi. Direktiivin perusteella elintarvikemarkkinavaltuutetulle annettavat toimivallan lisäykset ovat kaikki lähtökohtaisesti erityistä juridista asiantuntemusta edellyttäviä. On tiedossa, että elintarvikemarkkinavaltuutetun toimistossa tulee

laajentuvien ja vahvistuvien toimivaltuuksien perusteella olla entistä enemmän juridista erityisasiantuntemusta. On myös aivan selvää, että itse valtuutetun on hallittava muuttuva ja vahvistuva oikeudellinen kehikko ja sen kautta määrittyvät toimivaltuudet entistäkin tarkemmin. Alan toimijoiden oikeusturvaa ja asioiden asianmukaista käsittelyä toimivaltaisessa viranomaisessa ei voi uhrata hallituksen esityksessä esitettyihin rekrytointihaasteisiin vetoamalla. Perusteita nyt voimassa olevan lain 6 §:n muuttamiselle ei siis ole. Pykälä tulee säilyttää nykyisessä muodossaan.

Lain soveltamiseen liittyviä ongelmia

Lain soveltamisen yhteydessä voi syntyä ongelmia, jos asian valtuutetun käsiteltäväksi saattamiseen lain 8 §:n mukaan oikeutetut tahot poikkeavat toisistaan. Tällöin voi jäädä epäselväksi, kenellä on oikeus minkäkin rikkomuksen osalta saattaa asia valtuutetun käsiteltäväksi tilanteessa, jossa on mahdollisesti kyse sekä lain 7 §:n 1 momentissa että 7 §:n 3 momentissa mainittujen säännösten rikkomisesta. Mahdollisen rikkomuksen laatu ja luonne saattavat hyvin selvitä vasta asian tarkemman selvittelyn jälkeen.

Lakiehdotuksen seuraamusmaksukokonaisuus (12 a ja 12 b §:t) on valtuutetun näkökulmasta etenkin osapuolten oikeusturvan ja menettelyn keston kannalta ongelmallinen ja kaikkien osapuolten resursseja kuormittava. Nyt muutoksenhakuinstansseja seuraamusmaksuasioissa on vain yksi (KHO), mikä tarkoittaa käytännössä lähes varmasti sitä, että seuraamusmaksukysymys ratkeaa vasta vuosien kuluttua KHO:ssa.

Ehdotetun 12 c §:n sanamuodosta ja sen perusteluista jää epäselväksi, pitääkö oikeudellisen avustamisen rajoista sopia asianomistajan kanssa aina erikseen, ja ulottuuko mahdollinen avustaminen myös muutoksenhakuun. Tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi säännöstä on syytä tarkentaa, jos tarkoituksena on ulottaa avustaminen myös muutoksenhakuun.

Kauppatapadirektiiviä laajempaa soveltamisalaa voidaan pitää perusteltuna. Erilaiset soveltamisalaan tai muihin kysymyksiin liittyvät poikkeukset ovat kuitenkin lähtökohtaisesti epätoivottavia ja voivat usein asettaa alan toimijat keskenään erilaiseen asemaan ilman perusteita. Lain soveltaminen edellyttää lakiehdotuksen valmistelleelta maa- ja metsätalousministeriöltä selkeitä lain soveltamisohjeita.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu, OTT VT Olli Wikberg